

آسیب‌شناسی تبلیغ محرم

حجت‌الاسلام والمسلمین علی رضایی تهرانی

چکیده

مقدمه

پرشورترین ایام تبلیغی در کشورهای شیعی و در مناطق شیعی معمولاً ایام محرم و صفر است و از این دو ماه به‌خصوص دهه اول محرم بیشترین فعالیت مبلغان محترم را دربردارد. تجربه من این است که هرگونه بحثی بخواهد در این ایام ارایه شود مردم متوقع‌اند که به‌گونه‌ای با سالار شهیدان گره بخورد، اگر بحث بالکل از ارتباط با امام حسین علیه‌السلام بریده باشد مورد اقبال زیادی قرار نمی‌گیرد. لذا بر این اساس ابتدا مباحثی که در این ایام، یعنی در دو ماه محرم و صفر می‌تواند مورد عنایت و توجه عزیزان قرار بگیرد اشارتی می‌کنم و بعد ادامه بحث را در خدمت عزیزان خواهیم بود.

بخش اول. موارد مرتبط با خود امام حسین

۱- مبحث مهم و ارزشی امتحان الهی یا آزمون، به مناسبت برخی از سخنان سید الشهداء علیه‌السلام مانند آن سخن مشهور «إِنَّ النَّاسَ عبيد الدنيا و الدين لعب على الستتهم يحوطونه ما درت معاشهم فإذا محثوا بالبلاء قلّ الديانون»؛ «فإذا محثوا بالبلاء، بحث امتحان است.

بحث آزمون در قرآن کریم با چهار واژه پیگیری می‌شود: واژه‌ی امتحان، فتنه، بلاء و تمحیص این چهار واژه در قرآن به بحث آزمون اشاره دارد. بحث بسیار مهم و قابل توجه است. ذیل همین بحث امتحان، بحثی مطرح است که ما از آن تعبیر می‌کنیم به «آسیب‌شناسی» در ذیل بحث امتحان قابل طرح است بهترین منبع برای مباحث آسیب‌شناسی کتاب «غُرر الحکم» که کلام امیرالمؤمنین علیه‌السلام را دارد، در ذیل واژه آفت که نزدیک به ۶۰ آفت را آن حضرت اشاره کرده‌اند؛ مانند: آفت العلم، آفت العمل، آفت الاخلاص، آفت الزعماء، آفت الرياسة و امثال ذلک که به مناسبت مخاطب قابل‌گزینش هم هست.

۲- رهبری در اسلام و در شیعه. به مناسبت قیام امام حسین علیه‌السلام برای احیای حکومت اسلام و به مناسبت پاره‌ای از سخنان امام حسین علیه‌السلام مانند آن سخن مشهور «فالعمری ما الإمام أأا العامل بالکتاب و القائم بالحق و الدائم به...» از سخنان مشهور سید الشهداء علیه‌السلام است، یا سخن دیگر امام حسین علیه‌السلام در مقابل فرماندار مدینه (سعید بن ولید): «یا ایها الولید انا اهل بیت که حضرت صفات خودشان را ذکر می‌کنند و یزید شارب الخمر و تا آخر» که بحث امامت و حکومت مطرح می‌شود.

۳- بحث حق و باطل. به مناسبت اینکه دو جبهه حق و باطل در عاشورا با هم درگیرند: جبهه حسینی و جبهه یزیدی و به مناسبت برخی از سخنان اباعبدالله علیه السلام: «افلا ترون انّ الحق لا يعمل به و ان الباطل لا یتنهی عنه لیرغب المؤمن فی لقاء ربه محقاً» یا همین کلامی که الآن ذکر کردم «ما الامام الا العامل بالکتاب القائم بالقسط و الدائم بدین الحق».

۴- بررسی سخنان و احادیث امام حسین علیه السلام، کلمات قصار و سخنان و احادیثی که کوتاه است. کتابی که بیشترین سخنان امام حسین علیه السلام را در خود جای داده کتاب «موسوعه کلمات امام حسین علیه السلام» است تنظیم معهد الامام الباقر علیه السلام زیرمجموعه سازمان تبلیغات اسلامی که هزار و چهل و پنج کلام از امام حسین علیه السلام در آنجا ذکر شده است.

۵- بررسی سه سخنرانی سیدالشهداء علیه السلام در شب و روز عاشورا. شب یک سخنرانی، روز عاشورا در مقابل لشکر دشمن دو سخنرانی. این سه سخنرانی بسیار پُر نکته‌اند و یک دهه را کامل برای سخنران استغراغ می‌کند.

۶- بررسی سخنان پیامبر و ائمه معصومین علیهم السلام درباره شخصیت اباعبدالله و قیام امام حسین علیه السلام. خوب، از رسول خدا صلی الله و علیه و آله و سلم و ائمه اطهار علیهم السلام در مورد امام حسین علیه السلام سخنان فراوانی داریم که اینها قابل ذکر و تحلیل است.

۷- بررسی شخصیت اصحاب اباعبدالله علیه السلام با عنوان انتخاب‌گران نمونه. زندگی اصحاب امام حسین علیه السلام در کتاب‌هایی آمده که شاید بهترین کتاب إِبْصَارُ الْعَيْنِ است که ترجمه شده توسط اسحاقی که ظاهراً بیست سال روی نوشتن این کتاب زحمت کشیده است.

کتاب انصار الحسین از محمدمهدی شمس‌الدین، کتاب خوبی است. کتابی نماینده ولی فقیه در سپاه چاپ کرده است به نام پژوهشی پیرامون شهدای کربلاء. اصولاً اصحاب اباعبدالله در سخنرانی مغفولند با اینکه اینها انتخاب‌گران نمونه‌اند.

در میان همه اصحاب این اصحاب برای سخن در قولشان مناسب‌ترند هر کدام به جهتی: حرّ بن یزید ریاحی به خاطر انتخاب و توبه حساسش. حبیب بن مظاهر که به یک معنا بزرگ اصحاب اباعبدالله علیهم السلام است. مسلم بن عوسجه به خاطر معرفتی که از خود بروز داده و با خانواده هم در کربلا حضور دارد ظاهراً فرزندشان هم در کربلا شهید شده. بُریر، زُهیر بن قَین، عابس بن شیب شاکری که نیم‌تنه را لخت کرد با اینکه شجاع‌ترین فرد در صحرای کربلا بود. عبدالله عبیر کلبی اولین مبارز تن‌به‌تن که به میدان رفت و اولین کشته‌دشمن به دست اوست. یسار و سالم، غلامان ابن‌زیاد که و زیاد و همسرش که تنها زنی است که در کربلا شهید شد. همین فرد است که زندگی‌اش عجیب است در کوفه بوده و شنیده و که ابن‌زیاد برای جنگ با امام حسین علیه السلام آماده می‌شود آمده و خیلی داستان خوبی است.

جون غلام ابوذر، ابو ثمامه ساعدی، سعید بن عبدالله حنفی که جلوی امام حسین علیه السلام تیرباران شد. البته در اینجا ما اهل بیت را در نظر نگرفتیم آنها بحث جدایی دارد مثل ابوالفضل، علی اکبر و... که در موردشان کتاب مستقل هم نوشته شده است.

۸- بررسی زیارت نامه‌ها و سلام نامه‌های وارده نسبت به امام حسین علیه السلام که متأسفانه مورد غفلت است. بخصوص زیارت عاشورا و زیارت اربعین و زیارت وارث. در میان زیارات امام حسین علیه السلام این سه زیارت می‌درخشد. اربعین مضامین بلندش مخصوصاً در دهه آخر یا دهه دوم صفر خیلی مناسب است و قابل توجه است (و بذل مُهَجْتَه فِیهِ لَیْسَتْ نَقْدَ عِبَادَکَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَ حَیْرَةُ الضَّلَالَةِ) فقط در زیارت ناحیه مقدسه برای امام حسین علیه السلام ۸۰ تا سلام و صفت ذکر شده است. در هر سخنرانی سه تا از اینها را برای مردم باز کنید، کار بزرگی است.

۹- بررسی اسناد عاشورا. مراد ما از اسناد عاشورا یعنی سخنان ایجادکنندگان عاشورا در مورد واقعه کربلا است. مراد ما از ایجادکنندگان عاشورا امام حسین علیه السلام و زینب کبری سلام الله علیها است. حدوداً ۹۰ سند را ما در مورد عاشورا تا الآن کشف کردیم. بخشی از این سند در آن کتاب دم‌دستی طلبه‌ها آمده است. سخنان و کلمات امام حسین از مدینه تا کربلا نوشته آقای محمدصادق نجمی، هم توضیح داده و تبیین کرده، آقای نجمی از محققان ماست که کتاب سیری در صحیحین ایشان هم کتاب خوبی است.

اخوی ما آقای حاج محمد بیشترین کار را روی اسناد عاشورا کرده که شاید حدود صدویست جلسه شده که اینها نوارهایش هم موجود است. در میان این اسناد بعضی‌اش پررنگ‌تر است مثلاً وصیت‌نامه امام حسین علیه السلام به محمد بن حنفیه «انی لم اخرج عشرا و لا بطرا و لا ظالما و لا مفسدا و انما خرجت لطلب الاصلاح لامه جدی و ارید ان آمر بالمعروف و أنهی عن المنکر و احیا لسیره جدی» اهداف زیارت اهداف قیام را هم بیان می‌کند. همچنین سخنان حضرت زینب در شام که خیلی پر مطلب است و نیز سخنرانی امام سجاد علیه السلام در شام خیلی پر نکته هست.

۱۰- بررسی عاشورا به عنوان الگو برای اشخاص و فضایل، عاشورا به عنوان الگو بررسی کنیم برای اشخاص گوناگون: کودک، نوجوان، جوان، زن، پیرمرد، مرد، غلام. و فضایل گوناگون: رشادت، ایثار، آزادگی، صداقت و امثال ذلک. عنوان این سخنرانی‌ها که اول سخنرانی با این شروع می‌شود این جمله امام حسین علیه السلام است «و لکم فیّ اسوه». این عنوان سخنرانی است که حضرت فرمود من الگوی شما هستم.

۱۱- بررسی علل پیدایش عاشورا و پیامدهای عاشورا؛ یعنی پیش‌زمینه‌ها و پس‌زمینه‌ها (درآمدها و نتایج). پیش‌زمینه‌ها؛ مثل جریان غصب خلافت و انحرافی که در این زمینه ایجاد شده است و پس‌زمینه‌ها مثل قیام‌های علویان، قیام‌هایی با شعار «یا لثارات الحسین» و سایر تأثیراتی که عاشورا داشته است.

۱۲- درس‌ها و عبرت‌های عاشورا که مقام معظم رهبری هم روی آن تأکید داشته‌اند و ذیل عنوان ریزش‌ها و رویش‌ها عنوان شده است.

۱۳- شعارهای عاشورا که همان رجزها و اشعاری است که در جریان عاشورا خوانده شده است. یکی از سخنران‌ها ۱۰ روز فقط رجزهای عاشورا را بررسی می‌کرد و خیلی هم پر مطلب است. فقط رجزهای حضرت ابوالفضل را شما ببینید: «انی احامی ابداء عن دینی و عن امام صادق یقینی»، «و الله ان قطعتموا یمینی و...» و امثال ذلک یا شعار یا شعر اسلم؟؟ که می‌خواند: «امیری حسین و نعم الامیر، سرور فواد بشیر نذیر» و امثال ذلک.

۱۴- ابعاد فراموش‌شدهٔ نهضت حسینی. بنده قبل‌تر یک دهه راجع به همین موضوع بحث کردم. ابعاد فراموش‌شده یا کمتر مورد توجه قرار گرفتهٔ نهضت اباعبدالله الحسین علیه‌السلام ابعاد فراوانی است و می‌تواند مورد عنایت و توجه قرار بگیرد.

مثلاً بعد فرامی‌تبی بودن و جهانی بودن امام حسین علیه‌السلام. یک نفر مثل گاندی صریحاً بیان می‌کند من قیام هند را با الگوگیری از حسین بن علی رقم زدم، و دیگران که در تاریخ فراوان است.

بحث جمال و زیبایی حسینی. جمله حضرت زینب در مقابل عبیدالله این بود: «ما رایت الا جمیلاً»، سروش حق و زیبایی موج می‌زند. بحث برنامه‌ریزی برای بهترین ضربه به دشمن.

۱۵- بحث معنای زندگی که بحث شیرینی است و ما این بحث را از کلماتی که اصحاب اباعبدالله در شب عاشورا گفته‌اند، تعبیرش این بود که زندگی بدون حسین بی‌معناست. اگر ما برویم زندگی کنیم زندگی بی تو بی‌معناست. بحث معنای زندگی این است که اگر او را از شخص بگیرد زندگی او پوچ است و آماده خودکشی است. حالا برای یک نفر آلبوم تمبرش است، برای یک نفر فوتبالش است و بستگی به افراد دارد.

۱۶- تحلیل‌های نادرست و تحلیل صحیح نهضت عاشورا. ۱۰ تا تحلیل ناصحیح از نهضت اباعبدالله علیه‌السلام هست، یک تحلیل هم درست است که قابل تحلیل و بررسی است.

۱۷- تحریفات عاشورا: تحریفات لفظی، معنوی، تاریخی که به این بحث میرزا حسین نوری پرداخته در «لؤلؤ و مرجان» پرداخته است. و مرحوم شهید مطهری در «حماسه حسینی» و مرحوم آیتی پرداخته در «بررسی تاریخ عاشورا».

۱۸- ابعاد عاشورا. فضایل و رذایل در عاشورا در اوج متجلی است؛ هم فضایل هم رذایل. رذایل در جبهه یزیدی که اینها را اگر بکاوید قابلیت دارد.

۱۹- علل و اهداف قیام عاشورا. مقام معظم رهبری روی آن تأکید دارند در همان نامه‌ای که نوشتند به محمد بن حنفیه اشاراتی آمده «انی لم اخرج عشرا و لا بطرا و لا مفسدا و لا ظالما (این چهارتا را نفی می‌کند) و انما خرجت لطلب الاصلاح فی امه جدی (بحث احیاء امر به معروف و نهی از منکر؛ و بحث احیای سیره نبوی)».

۲۰- روزشمار نهضت حسینی که این در حقیقت نگاهی تاریخی به جریان کربلا است. از مرگ معاویه شروع می‌شود و نامه‌ای که یزید به استاندار مدینه می‌نویسد و برخورد امام حسین با این مسئله، خروج امام حسین از مدینه،

رسیدن به مکه، توقف چندماهه در مکه، ملاقات‌های امام با عبدالله بن زبیر و با مردم. بحث تشکیل هسته ترور، خروج امام حسین علیه‌السلام از مکه به طرف کوفه، جریانات بین راه تا کربلا. مباحثش هم تاریخی است برای جاهایی که یک مقدار سطح علمی مردم پایین‌تر است شاید مناسبی‌تر باشد.

۲۱- بررسی شهادت در اسلام و تطبیق این فرهنگ با فرهنگ سایر ملتها. این را به مناسبت اینکه شهدای کربلا برترین شهدای اسلام‌اند و عباس بن علی علیه‌السلام در میان آنها برترین است: «بغبطه جمیع الشهداء» طبق تعبیر امام روایی.

۲۲- بحث «خورشید بر نی». البته شاید در دهه دوم محرم بیشتر قابل‌بررسی باشد، ماجرای سر مبارک اباعبدالله علیه‌السلام بعد از عاشورا و شهادت است. در این جزوه‌ای که بنده نوشتم «خورشید بر نی» من چهل نکته را جمع‌آوری کردم، چهل گام راجع به این سر که چه نقش‌آفرینی داشته که خیلی قابل‌توجه است.

۲۳- نقش عاشورا و نهضت حسینی در جهان معاصر. این در مجامع دانشجویی خیلی جواب می‌دهد و موردتوجه است. اصلاً انقلاب ما انقلابی است که با توجه به نهضت حسینی پیروز شد. جریان حزب‌الله لبنان و جریان پیروزی‌های جبهه‌های دیگر که قابل‌توجه و دقت است.

۲۴- شرح و تفسیر دعای عرفه امام حسین علیه‌السلام که دائره‌المعارف است. ما یک روز در سال می‌خوانیم و رد می‌شویم می‌رویم!

۲۵- معجزات و کرامات در عاشورا. که حدوداً ۱۰ معجزه در روز عاشورا اتفاق افتاد که اینها مغفول است و باید موردتوجه قرارداد.

۲۶- فریضة امر به معروف و نهی از منکر. این را به اعتبار کلمات خود سید الشهداء بیان می‌کنیم: «الأمر بالمعروف و الناهی عن المنکر» و یا «ان الباطل لا یتناهی عنه» مرحوم شهید مطهری در حماسه حسینی بحث زیبایی دارد.

۲۷- تأسی به سیره پیامبر و سیره امیرالمؤمنین علیه‌السلام به این بهانه که امام حسین علیه‌السلام فرمودند: هدف قیام من احیای سیره نبوی و سیره علوی است.

حالا بررسی این دو سیره بهترین کتاب برای بررسی این دو سیره: کتاب «سیره النبی» مرحوم علامه طباطبایی که ترجمه هم شده است. جلد ششم میزان که مرحوم علامه طباطبایی بحث مفصلی دارد در سیره پیامبر، سوم تفسیر موضوعی آیت‌الله جوادی که یک جلد سیره رسول‌الله است، چهارم الصحیح فی سیره النبی الاعظم نوشته سید مرتضی آملی که در یک جلد خلاصه شده و این خلاصه مفید است.

۲۸- بررسی نقش زن در عاشورا. اگر جایی مخاطبتان زنان هستند این خیلی مهم است، زینب، ام‌کلثوم، فاطمه بنت الحسین، سکینه، زن زهیر بن قین که زهیر را کربلایی کرد، زن شهیده عمیر کلبی که مستجاب‌الدعوه بود و همانجا دعا کرد بالای سر جنازه شوهرش شهید شد.

۲۹- نقش کودکان در سیره حسینی. اگر در جایی کودکان هستند، دبستان یا جایی دیگر، بحث قابل توجهی است، حدود ۱۰ کودک در کربلا شهید شد، و کودکان در زمان اسارت کارها کردند که این در تاریخ آمده است.

۳۰- بحث نژادها در کربلا که ما ایرانی داریم، ترک داریم، رومی، حبشی، عرب داریم که با گرایش‌ها و ابعاد مختلف، قابل توجه است.

این مباحث مستقیم مربوط به خود سید الشهداء علیه السلام بود.

بخش دوم. موارد پیرامون امام حسین

ما زمانی به فکر افتادیم چون در دانشگاه شیراز منبر داریم و هیئتی مذهبی دانشجویی در سراسر کشور که جریان مفصلی هم دارد فکر کردیم یک مقدار روش را تغییر دهیم، اینها در عرفه هزار نفر جمعیت دارند ما هرساله یک برگه‌ای را با یک سری عناوین را شیراز می‌فرستادیم تکثیر می‌کردند و بین مردم پخش می‌شد و می‌گفتیم شما اولویت اول و دوم و سوم را مشخص کن، اتفاقاً ما هم بر اساس همین اولویت‌های اول و دوم و سوم که مشخص می‌شد سخنرانی می‌کردیم.

بنابر آن تجربیات سخنرانی‌های شیراز بیش از ۱۰۰ موضوع لیست کردم که در این موضوعاتی که نوشتم تا اینجا استخراج کردم و اولویت‌ها مربوط به فراوانی درخواست از طرف مخاطبان دانشجویی من بوده است.

۱. از خود تا خدا

۲. چگونه از اهل بیت علیهم السلام شویم. (روایت مشهور «سلمان منا اهل البیت») بحث «سلمان منا» و طبقه‌بندی اینها بخشی به اعتقادات ما گره می‌خورد بخشی به رفتارها بخشی به فضائل و رذایل و بررسی که سلمان چه ویژگی دارد و چه راهکاری وجود دارد و راهکارش چیست؟ امر مشککی است یا نه امری بسیط است و درجه ندارد و... .

۳. مدیریت موفق عمر

۴. ابعاد فراموش شده نهضت حسینی

۵. جوان مسلمان و دنیای معاصر

۶. نشانه‌های آخرالزمان

۷. شرح و تفصیل زیارت عاشورا

۸. راه‌های علمی و عملی ترک گناه

۹. صفات عاشوراییان

۱۰. حرمت حرم دل

۱۱. هفت‌شین کربلا (شخصیت، شور، شیدایی، شب، شرم، شکر، شهادت)

۱۲. چشم دل، چشمه شهادت

۱۳. گناهان علمی

۱۴. خودسوزی و خودسازی

۱۵. خانه‌تکانی خانه دل (توبه نصح)

۱۶. پاسداری حریم دل (مراقبه)

۱۷. رابطه جهل و گناه و علم و عصمت

۱۸. دروغ به خود

۱۹. دیدار با خدا

۲۰. توحیددرمانی

۲۱. ذکر سکوت

۲۲. ارتباط قلب و زبان در سلوک الی الله

۲۳. غفلت؛ پاشنه آشیل شیطان

۲۴. چگونگی رابطه شیطان با انسان

۲۵. قوی‌تر از شیطان (شیطان انس)

۲۶. شیطان مسلمان (پیامبراکرم: ولكن الشیطانى اسلم بیدى)

۲۷. همنشین پیامبر در بهشت (روایاتی داریم که پیامبر نسبت به افرادی فرموده‌اند، من با فلانی کهاتین و انگشتشان

را نشان دادند، مثلاً «انا و کافل الیتیم کهاتین» یعنی من با کسی که طفل یتیمی را کفالت کند هم‌نشینم.)

۲۸. بیم و امید (بحث خوف ورجا)

۲۹. سوختن و ساختن

۳۰. ساختن و سوختن

۳۱. تحول در زندگی

این ۳۱ عنوان، عناوینی بود که به ترتیب و طبق اهمیت بیان کردیم. البته عناوین بیش از این است. بعضی‌ها را نوشته دارم در حد کتاب، بعضی در حد مقاله، بعضی‌ها را سخنرانی کردم، بعضی را در موردش یادداشت و چرک‌نویس دارم، بعضی هم فقط عنوان است و کاری در موردش انجام نشده است؛ و به نظرم تا ۲۰ سال دیگر برنامه محرم و صفر مطلب دارم.

بخش پرسش و پاسخ

جریان‌ات اجتماعی حاکم و مهم‌ترین مباحثی که می‌توانیم مطرح کنیم چیست؟

بحث رهبری در اسلام خیلی مهم است و بحث امتحان خیلی مهم است که باید مورد توجه و دقت قرار بگیرد. بحث مباحث معرفتی هم به خاطر اینکه بحث آزاد دارد غوغا می‌کند و اگر انسان بتواند با دعای عرفه طراز معرفتی جوانان را بالا ببرد و جذب امام حسین علیه‌السلام بشوند، عالی است.

البته مخاطب متفاوت است، آیا در یک روستایی پنجاه خانواری است یا در بین دانشجویان و جوانان؟ ما در روز تاسوعا یا عاشورا وارد یک مجلس شدیم و نگهبان در ورودی به من گفت ما تا الآن ۲۱ استاد تمام وارد جلسه شدند. خوب! در این مجلس، وزن جلسه سنگین است و بحث عمیق می‌طلبد. بنابراین تشخیص مخاطب مهم است و اولین هنر مبلغ مخاطب‌شناسی است که چه کسی هست و چه چیزی می‌خواهد.

نکته

در هر مجمعی عزیزان حضور دارید حتماً باید ذکر توسل داشته باشید اگر مقتل خوانی شما ضعیف است، یک شعر خوب را پیدا کنید و با سوز بخوانید، دو مجموعه کتاب هم کافی است در این زمینه یک کتاب «نخل میثم» آقای سازگار که هر چهار جلدش واقعاً بی‌نظیر است و یکی هم کتاب «گلچین احمدی» آقای احمدی. این دوتا کافی است، و انسان را مستغنی می‌کند البته انسان باید بگردد آقای سازگار همه‌ی شعرهایش و گلچین احمدی را باید بگردد ولی به‌طور کلی همین دو مجموعه کافی است و نیازی نیست تا به دنبال مجموعه‌های دیگر باشیم.

برای مقتل هم به نظر ما بهترین کتابی که الآن در دسترس است، کتاب «مقتل جامع» است که مرکز پژوهشی امام خمینی چاپ کرده است و زیر نظر آقای مهدی پیشوایی همان نویسنده کتاب سیره پیشوایان است. و اگر این در دسترس شما نیست کتاب «دمع السجوم» ترجمه کتاب نفس المهموم مرحوم میرزای قمی که مرحوم شیخ میرزای قمی کتابی دارد در مقتل با عنوان «نفس المهموم» دوتا ترجمه دارد ترجمه آقای آیت‌الله شعرانی با نام دمع السجوم که خیلی مقتل قابل‌اعتنا و توجهی است.

برای تاریخ کربلا، از کتاب «بحار الانوار» جلد ۴۴ و ۴۵ خیلی پُر مطلب است. من در این جزوه‌ای که نوشتم در یکی از نکاتش کتاب‌های نافع زیر را در زمینه امام حسین علیه‌السلام ذکر کرده‌ام.

۱. نفس‌المهموم، نوشته شیخ عباس قمی؛
۲. ترجمه نفس‌المهموم به نام «دمع السجوم» مرحوم شعرانی و یا ترجمه آقای کوه‌کمری
۳. إِبْصَارُ الْعَيْنِ فِي أَنْصَارِ إِمَامِ حُسَيْنٍ عَلَيْهِ السَّلَام
۴. بررسی تاریخ عاشورا نوشته مرحوم دکتر محمد آیتی. مرحوم مطهری می‌گوید در میان مورخان صدسال اخیر ایشان بی‌نظیر است و مورخی مانند آیت‌الله آیتی نداریم که سخنرانی‌های ایشان است ولی بسیار عالی است.
۵. حماسه حسینی نوشته شهید مطهری.
۶. تأملی در نهضت عاشورا، نوشته رسول جعفری.
۷. بررسی سخنان امام حسین علیه‌السلام از مدینه تا کربلا، نوشته آقای نجمی

۸. مقتل مقرّم، نوشته عبدالرزاق مقرّم

۹. ثارالله که این کتاب را موسسه راه حق چاپ کرده که کتاب بسیار خوبی است و قدیمی است چاپ جدید هم شده است.

۱۰. شهادت‌نامه امام حسین علیه‌السلام که خلاصه از دانشنامه امام حسین علیه‌السلام است کاری از آقای ری‌شهری در چند جلد است. این شهادت‌نامه مطالب نو زیاد دارد و تحقیقاتش قابل توجه است.

۱۱. کتاب مقتل جامع

۱۲. برای روایات دم‌دستی کتاب «لمعات الحسین» نوشته مرحوم انوری که قابل توجه و تأمل است.

آیا می‌توان مباحث سیاسی را در سخنرانی بیان کرد؟

مباحث سیاسی حتماً باید در حد نمک مطرح شود چون بیشتر از آن، مخاطب را خسته می‌کند. در موضع‌گیری‌ها هم باید به کلیات اکتفا شود و انسان اگر از فرد یا جناح خاصی جز رهبری اگر دفاع کرد در بلايایش گیر می‌کند. دفاع باید از کلیات باشد. اگر بتوانید آغاز سخنرانی یکی دو تا مسئله برای مردم بیان کنید که فکر می‌کنید مردم نمی‌دانند و بلد نیستند خوب است.

سخنرانی هم حداکثر ۴۰ دقیقه بیشتر کشش ندارد؛ مگر استثناهایی مانند شب عاشورا که جمعیت زیاد است و مردم هم خواهان ۶۰ یا ۵۰ دقیقه هستند و گرنه خوب نیست و مردم کشش ندارند و نمی‌توانند تحمل کنند. اگر مجلس مداح دارد حتماً باید با شما هماهنگ باشد و خزعبلات نخواند و کنترل شود و حتی تهدید شود که اگر خیلی دروغ بگوید شما رسوایش می‌کنید. چون واقعاً گاهی چیزهایی می‌گویند که منفر است و نفرت ایجاد می‌کند.

شما تقلید از سبک بزرگان را می‌پسندید؟ آیا من که می‌خواهم تازه شروع کنم می‌توانم از مرحوم فلسفی تقلید کنم؟ اگر انسان خود را مقید به یک سبک بکند استعداد درونی‌اش را سرکوب می‌کند و این به صلاح نیست. شما می‌توانید سخنرانان شب‌های قدر را ببیند و سبک‌هایشان را توجه کنید و از هر کدام گلچین کنید.

مثلاً یکی از عوامل گیرایی منبر این است که انسان منبر را با «رمز و راز» شروع کند. منبری که عادی شروع شود برای مخاطب هم عادی تلقی می‌شود. منبر باید مثل فیلم‌ها باشد که ده دقیقه اولش دقیقاً معلوم نیست که چه می‌گوید! این یک سبک و هنر است و این را ممکن است انسان از منبر هر کسی بیاموزد. مرحوم فلسفی و حائری شیرازی در «تمثیل» قوت دارند یا مرحوم کافی در تعمیق‌کردن یک مطلب هنر دارد.

نام‌گذاری شب‌های دهه اول محرم که مرسوم شده تا چه اندازه صحت دارد؟

در مورد نام‌گذاری شب‌های محرم یک قرارداد است، در این جزوه‌ای که نوشتیم نکته‌ای هم در این زمینه بیان کردیم، بعد از انقلاب توسط آقای منصور ارضی یک تغییری ایجاد شد و این تغییر، تغییر مناسبی هم نبود یعنی در گذشته این گونه بود شب اول مسلم، شب دوم برود، شب سوم حبیب، شب چهارم حر و شب پنجم ... و می‌آمدند وارد

اهل بیت می شدند. از عبدالله بن حسن شروع می کردند و علی اصغر و علی اکبر و ابوالفضل و امام حسین علیه السلام و اینها آمدند به جای اصحاب که حر و حبیب بود آمدند برداشتند و گذاشتند طفلان حضرت زینب و حضرت رقیه. دو تا مشکل بود مشکل اول این بود که ما به یک معنا فرزندان حضرت زینب طفل نبودند، ثانیاً یکی شان یقیناً فرزند حضرت زینب نبود و بدون شک، فرزند عبدالله بن جعفر هست اما از زن دیگر و دیگری هم مشکوک است یعنی در هر دو شک است، یکی مسلماً نیست. دیگری هم مشکوک است. ما آمدیم یک روضه ای را قراردادیم که اصل روضه مشکوک است و حال اینکه شب حر بود و بحث حر مطرح می شد و توبه و انابه حر و حسی که جوان من و نوجوان من با این روضه می گرفت. همه این از دست رفت.

در زیارت حضرت رقیه هم که می دانید مرحوم مطهری می گوید داستان حضرت رقیه یک افسانه است و آنکه تا الآن با تحقیقات توانستیم ثابت کنیم این است که امام حسین علیه السلام دختری به نام رقیه داشته است. ولی تاریخ می گوید زنده مانده و زندگی کرده و ازدواج کرده و بچه دار شده و مجموعاً حضرت رقیه را نمی توانیم اثبات کنیم که دختری بوده سه ساله بوده و در کربلا بیابان بوده و سر را دیده، هیچ جایی این طور بیان نشده، اولین جایی که نوشته شده «کامل بهایی» است که متعلق به قرن نهم است. در سنین قبل تر پیدا کردیم که مثلاً حضرت رقیه ای بوده است و در جریان کربلا هم بوده اما اینکه آنجا آن اتفاق بیفتد نیست.

می خواهم این را بگویم که باز هم این داستان مشکوکی است و ما آمدیم بحث اصحاب را کاملاً کنار ریختیم با اینکه ما چون را داریم و پیام شهادت چون خیلی ارزشمند است و اینکه خود حبیب را از دست دادیم و دو تا روضه مشکوک قراردادیم.

برای تنظیم شبها آیه و روایت نداریم این یک قرارداد است، قرارداد بدی هم نیست، یک شب مال علی اکبر، یک شب برای علی اصغر بخوانیم و در این طرح جدیدی که بچه های شیرخوار را می آورند طرح بدی نیست ولی ما باید مدیریت کنیم وقتی مداح می گوید طفلان زینب باید بگویم آقا طفل زینب هر کدام قریب سی سال سن شان است طفل نیستند! بعد هم یکی شان مال حضرت زینب هست آن هم احتمالاً دیگری یقیناً فرزند عبدالله بن جعفر است از زن دیگر و با آن دروغ های بعدی که حضرت زینب نیامد به استقبال جنازه آنها. چرا؟ تا امام حسین علیه السلام خجالت نکشد! حالا مگر حضرت زینب چندتا را رفته یکی دو مورد رفته و اصلاً ما هیچ دلیلی بر اینکه همه شهداء را به خیمه شهداء منتقل کردند، نداریم. یک تعداد اندکی به خیمه شهداء منتقل شدند، دلیلی بر اینکه فرزندان حضرت زینب به خیمه شهداء منتقل شود نداریم. ببینید دروغ اندر دروغ چیز خوبی نیست، یک روحانی باید مداح هم باشد محقق باشد.

برای حضرت رقیه باید چیزهای دیگری بیان کرد به عنوان مثال سر قبر حضرت رقیه مرحوم آیت الله قاضی، حداد و... به عنوان اینکه دختر امام حسین علیه السلام است می رود. این برای من حجت است، یعنی فقط از نظر تاریخی بررسی نمی کنیم. به طور مثال الآن اگر بخواهید دقت کنید مسجد جمکران روی هواست، چون مستند مسجد جمکران

یک خواب است، حسن بن مسلم جمکرانی این خواب را دیده، خواب هم از نظر فقهی مطلقاً حجت نیست و لذا گفتند آقای می‌خواسته در مشهد جمکرانی بسازد که دو برابر این جمکران بود؛ ولی وزارت اطلاعات جلوییش را گرفته است. آنها گفتند ما هم خواب دیدیم و خواب در قبال خواب! ولی آیا می‌شود کسی مسجد جمکران را انکار کرد؟ آیت‌الله بهجت می‌گوید این همه بُروزات و ظهورات و رؤیت‌ها و ملاقات‌ها، گاهی ممکن است مسئله‌ای ریشه‌ اولیه‌اش مستحکم نیست ولی وقتی می‌آییم جلو می‌بینیم چیزهای دیگری آن را تأیید می‌کند.

لذا من نخواستم بگویم روضه حضرت رقیه را نخوانید و مراد من این نبود. روضه حضرت رقیه جایش مال دهه دوم و سوم و چهارم و پنجم است بعد از عاشورا، رقیه جایش شب سوم نیست.

از اول تا دهم مال جریان کربلاست. جریان کربلا یعنی حر، حبیب نه مسلم که مربوط به گذشته و رقیه مربوط به بعد است. مثل رأس الحسین و مجلس عبیدالله و مجلس یزید که مربوط به دهه‌های بعد است. لذا اگر من شب اول محرم راجع به سر مبارک امام حسین علیه‌السلام در تشت بخوانم، این کج‌سلیقگی است.